

A SPANYOL PÁRTRENDSZERBEN BEKÖVETKEZETT VÁLTOZÁSOK A 2023. ÉVI REGIONÁLIS ÉS ORSZÁGGYŰLÉSI VÁLASZTÁSOK TÜKRÉBEN ÉS A SPANYOL EURÓPAI UNIÓS ELNÖKSÉG PRIORITÁSAI

Domonkos Endre

DOI: [10.29180/978-615-6886-06-4_2](https://doi.org/10.29180/978-615-6886-06-4_2)

ABSZTRAKT

2023. május 28-án regionális és helyhatósági választásokat tartottak 12 autonóm közösségben Spanyolországban, melynek eredményeként a pártrendszer jelentős mértékben átalakult. Míg a Spanyol Néppárt (PP) a szavazatok 31,5 százalékával a legerősebb politikai erővé vált az ibériai országban, addig a Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) 2019-es választásokhoz képest lényegesen gyengébben szerepelt, és mindössze három autonóm közösségben (Asztúria, Kasztília La-Mancha és Navarra) győzött a jobboldali politikai erőkkel szemben. A szocialisták koalíciós partnere, az Unidas Podemos elvesztette kormányzás terén korábban betöltött szerepét egy sor autonóm közösségben, Aragóniában, a Baleári-szigeteken és Valenciában. A centrista Ciudadanos összesen 300 ezer szavazattal tartományi parlamenti képviselet nélkül maradt. A Vox harmadik politikai erőként meghatározó szerepet játszott a kormányalakítási tárgyalások során tartományi szinten. A baloldali kormánykoalíció veresége miatt, Pedro Sánchez miniszterelnök bejelentette, hogy 2023. július 23-án előrehozott választásokat tartanak a dél-európai országban. Az országgyűlési választásokat a jobbközép Spanyol Néppárt nyerte meg a szavazatok 33 százalékával (137 mandátum), miközben a szocialisták 121 mandátumot szereztek a 350 fős Képviselőházban, ugyanakkor a két politikai erő nem szerezte meg a kormányalakításhoz szükséges mandátumok abszolút többségét (176 képviselői hely). A spanyol szocialisták csak hosszas tárgyalások után a katalán függetlenségpárti erők (Katalán Köztársasági Baloldal és Junts per Catalunya) támogatásával alakíthattak kormányt. Pedro Sánchez miniszterelnökké való újbóli megválasztását a két katalán párt az amnesztiatörvény Képviselőház általi elfogadásától tette függővé. A jogszabályt végül a spanyol parlament alsóháza 2024. május 30-án jóváhagyta, amely júniusban hatályba is lépett. A rendelkezés –

megszüntette minden korábban indított jogi eljárást – közkegyelmet biztosított minden katalán vezető részére, akik részt vettek és közreműködtek Katalónia függetlenségéről, 2017. október 1-jén rendezett népszavazáson. Jóllehet a kormányzó szocialisták és a katalán elszakadáspárti politikai erők támogatásukról biztosították a jogszabályt, a konzervatív Spanyol Néppárt és a szélsőjobboldali Vox élesen ellenezte azt, hangsúlyozva a törvény alkotmányellenességét. Az amnesztiatörvény a spanyol társadalmat is megosztotta.

A tanulmány célja a spanyolországi regionális és országgyűlési választások előzményeinek értékelése és a pártrendszer átalakulását befolyásoló tényezők vizsgálata az ibériai országban. Lényeges szempontot jelent a választási kampány mellett a regionális választások áttekintése. Végül a spanyol európai uniós elnökség főbb prioritásainak bemutatása kap hangsúlyt, a július 23-i országgyűlési választások következményeinek átfogó elemzésével.

ABSTRACT

On 28th May 2023, regional and local elections were held in Spain. As a result of the local elections in twelve autonomous communities, the structure of the party system changed substantially. Whereas the Popular Party (PP) won 31.5 per cent of the votes and became the largest political force in the Iberian country, the Spanish Socialist Workers' Party suffered significant losses compared to 2019, winning barely three of the twelve regions, where the vote was held. Its main coalition partner, Unidas Podemos lost its key role in the formation of local governments in several autonomous communities, including Aragonia, the Balearic Islands and Valencia. The centrist, Ciudadanos, only obtained 300 000 votes and remained without any representation both at national and general levels. Vox became the third largest party, which played an important role in the coalition negotiations between the two main right-wing parties at the regional level. Due to the defeat of the left-wing coalition, the Prime Minister, Pedro Sanchez officially announced to hold general elections on 23 July 2023. As a result of the parliamentary elections, the right-wing Popular Party won 33 per cent of the votes, whereas the socialists trailed 121 seats in the 350-seat lower house, but none of them obtained the

absolute majority of the votes cast (176 seats). After lengthy negotiations, only the socialists could form a government with the support of Catalan independent parties (Esquerra Republicana de Catalunya and Junts per Catalunya). To support the re-election of Pedro Sánchez as Prime Minister of Spain, the Catalan political forces asked the PSOE to submit the amnesty law before the Congress. Finally, the bill was adopted on 30 May 2024 by the lower house and entered into force in June of the same year. It removed pending legal action against people accused of separatist activity, mainly stemming from the illegal referendum, which was held in October 2017 about Catalonia's independence. Although the legal measure was supported by Spain's left-wing coalition government and the two Catalan separatist parties, it was vehemently rejected by the conservative Popular Party and the far-right Vox due to its unconstitutionality. It also increased the internal division of the Spanish society too.

The aim of the paper is to analyse the antecedents of the local and general elections in Spain by taking into account the factors that determined the restructuration of the party system in the Iberian country. Emphasis will be placed on the peculiarities of the electoral campaign, followed by the overview of the local elections. Finally, the key priorities of the Spanish Presidency of the Council of the European Union will be evaluated together with the political and economic consequences of the parliamentary elections on 23 July 2023.

KUTATÁSI MÓDSZEREK

A tanulmány célja annak megválaszolása, milyen következményekkel járt a 2023. évi spanyol regionális és országgyűlési választás a spanyol pártrendszerre. A témakör feldolgozásakor interdiszciplináris megközelítésmód alkalmazása szükséges, felhasználva a politikatudomány, a közgazdaságtan és az Európa-tanulmányok módszertani ismerveit. Lényeges szempontot jelent a pártrendszer értelmezése szempontjából két kérdés átfogó vizsgálata:

1. Milyen tényezőkkel magyarázható a baloldali kormánykoalíció (Spanyol Szocialista Munkáspárt és a radikális baloldali Unidas

Podemos) népszerűségének csökkenése, és a politikai jobboldal megerősödése a tartományi és az országgyűlési választásokon?

2. Milyen politikai és gazdasági következményei voltak a 2023 nyarán Spanyolországban tartott országgyűlési választásoknak? Milyen tényezők befolyásolták és határozták meg a kormányalakítási tárgyalásokat és hogyan hatottak a pártrendszer stabilitására.

A választások előzményei és a választási kampány időszaka

Az elmúlt időszakban számos olyan belpolitikai fejleményre került sor, amely hozzájárult a baloldal meggyengüléséhez Spanyolországban. A baloldali kormánykoalíció népszerűségvesztése több tényezővel magyarázható:

1. 2022 decemberében a Pedro Sánchez vezette PSOE–Unidas Podemos koalíciós kabinet módosította a hatályos Büntetőtörvénykönyvet, melynek során a lázadás bűncselekményét kevésbé súlyos büntetési tétellel váltotta fel. Ez utóbbi intézkedés éles tiltakozást váltott ki a spanyol társadalom és az ellenzéki pártok (Ciudadanos, Spanyol Néppárt és Vox) részéről. 2023. január végén közel félmillióan tüntettek Madridban a baloldali kormány által elfogadott Btk.-módosítás ellen (Junquera & González, 2023). A jobboldali ellenzék szerint a spanyol szocialisták ez utóbbi intézkedéssel egyértelműen a katalán függetlenségpárti politikusokat kívánták kedvezőbb helyzetbe hozni. 2019 és 2023 között a szocialista és a radikális baloldali kormánykoalíció támogatottsága a 350 fős Képviselőházban a függetlenségpárti Katalán Köztársasági Baloldal (Esquerra Republicana de Catalunya), valamint a baszk szeparatista EH-Bildu támogatottságától függött.
2. 2022 októberében fogadta el a spanyol Képviselőház a társadalmi ellenkezést kiváltó „Csak az igen jelent igent” törvényt. A jogszabály kimondja, ha valaki megsérti a másik fél szexuális szabadságát, bűncselekményt követ el, és egytől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (RTVE.es, 2023).

3. A hagyományos családi értékek elleni intézkedések közé tartozik a 2023 februárjában hatályba lépett új jogi rendelkezés is, amely lehetővé teszi, hogy a 16 év feletti spanyol fiatalok önállóan dönthessenek az abortuszukról és a jogi nemváltásukról. A törvény alapján 12-13 éveseknél ehhez bírói, a 14-15 éveseknél szülői jóváhagyásra lesz szükség, 16 év felett pedig bárki szabadon dönthet a kérdésben. A jogszabály parlamenti vitája élesen megosztotta a kormányzó koalíciós partnereket is, végül a radikális baloldali Unidas Podemos a PSOE-val együtt támogatta a kezdeményezést (Szilvay, 2023).
4. A jogállamiság szempontjából aggályosnak bizonyult Pedro Sánchez beavatkozása a Bírói Testületek Általános Tanácsa (Consejo General del Poder Judicial) megválasztásának módjába. A törvénymódosítás elfogadásával a parlamenti jelölési eljárásnál korábban alkalmazott minősített többségi szavazást feles többségre változtatták. Ez utóbbi jogszabálymódosítás lehetővé tette, hogy a szocialisták által támogatott progresszív jelölt kerüljön be a legfelső bírói karba (Sanmartín, 2022).

A politikai baloldal megosztottsága már a regionális és a helyhatósági választások előtt is megmutatkozott. A korábbi miniszterelnök-helyettes asszony, Yolanda Díaz által 2022 tavaszán alapított balközép progresszív párt (Sumar: Egyesülés) alapvetően átrendezte a politikai erőviszonyokat. A politikai erőter átalakulását jól jelzi, hogy a centrista Ciudadanos befolyása és támogatottsága számottevő mértékben meggyengült, miközben a radikális jobboldali Vox számos autonóm közösségben megerősödött.

A választási kampány 2023. május 12-én vette kezdetét az ibériai országban. A kampány során nagy felháborodást keltett az ellenzéki pártok és a spanyol lakosság körében, hogy a baszk radikális és függetlenségpárti EH-Bildu 44, egykor erőszakos bűncselekmények elkövetése miatt börtönbüntetésre ítélt jelöltet kíván indítani a regionális és helyhatósági választásokon. A 44 jelölt közül hét személy közvetlenül részt vett korábban az ETA keretében végrehajtott terrorcselekményekben és több évtizedes börtönbüntetésre ítélték a bűncselekményt elkövető

személyeket (többek között Agustín Muiñost, Begoña Uzkudunt és Asier Uribarri Benitót). A Szenátus 2023. május 16-án tartott ülésén is napirendi téma volt a radikális baszk párt által állított jelöltek tartalmazó lista. A Spanyol Néppárt elnöke, Alberto Núñez Feijóo arra kérte Pedro Sánchez kormányfőt, hogy szakítson meg mindennemű együttműködést és kapcsolatot egy terrorista jelöltek támogató párttal. A szocialista miniszterelnök ugyanakkor szégyenletesnek nevezte a jobbközép politikai erő magatartását, amely szerinte a választási érdekeinek megfelelően csak politikai haszonszerzésre törekszik, kihasználva az áldozatokat. Sánchez szerint a Néppárt minden lehetséges eszközt megtett annak érdekében, hogy támadja a korábbi Zapatero-vezette kormányt és annak belügyminiszterét, Alfredo Pérez Rubalcabát, azzal vádolva, hogy együttműködik a baszk terroristákkal. Feijóo válaszul sajnálatát fejezte ki amiatt, hogy a spanyol szocialista kormányfő elfogadta az EH-Bildu támogatását a kisebbségi kormány működőképességének megőrzése érdekében. Egyúttal hangsúlyozta, hogy ezzel a lépéssel lehetőséget biztosítanak az erőszaktevőknek és az államrendet felforgató erőknek (Marisa, 2023).

A regionális és a helyhatósági választásokat megelőző napokban a spanyol csendőrség több személyt vett őrizetbe Melilla és Mojácar városaiban szavazatvásárlási kísérlet miatt. A Murciában található Albudeite településen pedig 12 személyt tartóztattak le azzal a gyanúval, hogy 100 euró összeget ajánlottak fel annak érdekében, hogy a választók szocialista jelöltre adják le a voksukat (RTVE.es, 2023). Melilla településen a rendőrség által indított vizsgálat a választási csalás kísérletét a Koalición Melliláért (Coalición por Melilla) nevű szervezettel hozza összefüggésbe, amely a szavazatokért 50 euró összeget kért (Peñalosa – González, 2023). Mindezek az elszigetelt esetek a hatóságok gyors és szakszerű beavatkozása következtében nem befolyásolták a választások tisztaságát az ibériai országban.

Összegezve elmondható, hogy a választási kampányt túlnyomórészt „Csak az igen jelent igent” (Solo sí es sí) jogszabály és a transznműekkel foglalkozó törvény uralta a bevándorlási politika mellett, miközben a gazdasági kérdések kevesebb hangsúlyt kaptak a korábbi időszakhoz képest.

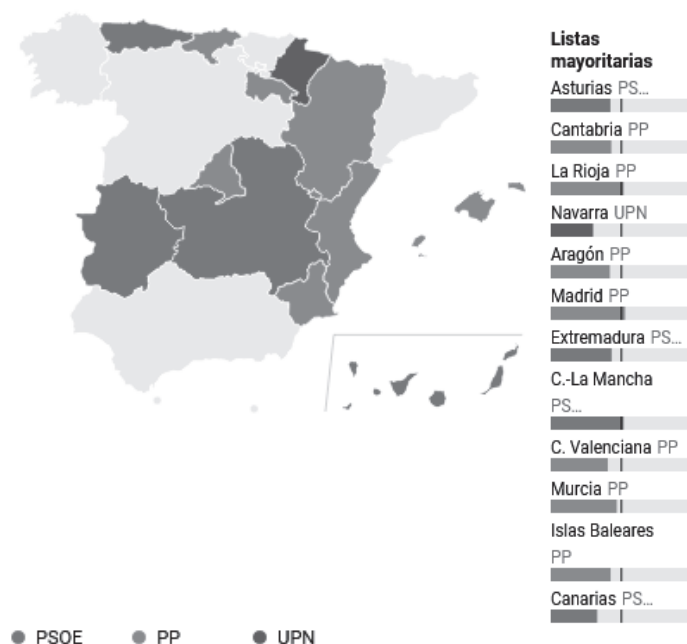
A regionális és helyhatósági választások eredményei és következményei

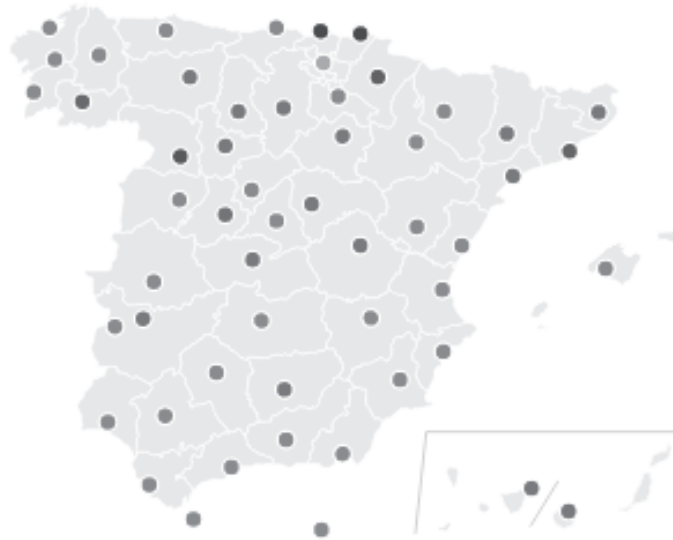
A 2023. május 28-án, 12 autonóm közösségben (Aragónia, Asztúria, Baleári-szigetek, Extremadura, Kanári-szigetek, Kantábria, Kasztília-La Mancha, Kasztília és León, Madrid, Murcia, Navarra és La Rioja, továbbá Ceuta és Melilla) rendezett regionális és helyhatósági választásokon a részvételi arány 63,91 százalék volt, amely 1,3 százalékponttal maradt el a 2019-ben tartott választásokon mért részvételtől. A Belügyminisztérium adatai alapján megállapítható, hogy az autonóm közösségek szintjére lebontva, Extremadura tartományban volt a legmagasabb a részvételi arány (72,6 százalék), melyet La Rioja és Kantábria követett, miközben a legkevesebben Melilla városában mentek el szavazni (a választópolgárok összesen 54,4 százaléka) (García, 2023).

Az ibériai országban május végén tartott regionális és helyhatósági választásokat a jobbközép Spanyol Néppárt (PP) elsöprő többséggel nyerte meg. A konzervatív politikai erő közel 750 000-rel több szavazatot szerzett a választásokon, mint a kormányzó balközép Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE). Az Alberto Núñez Feijóo-vezette párt abszolút többséget szerzett a Madridi Autonóm Közösségben és La Rioja tartományokban. A PP korábban szocialista vezetésű tartományokban is nagyon jó eredményeket ért el. A Valenciái Autonóm Közösségben a szavazatok 36,49 százalékával első helyen végzett és a radikális jobboldali Vox-szal alakított tartományi kormányt. A Néppárt a Baleári-szigeteken ugyancsak Santiago Abascal pártjának támogatásával (a két politikai erő közötti megállapodás értelmében a helyi törvényhozás vezetője a Vox egyik politikusa, míg a regionális kormány elnöke a néppárti, Marga Prohens lett) szerzett stabil többséget. Extremadurát az elkövetkező négy évben a politikai jobboldal irányítja, a tartományi parlament elnökévé a néppárti María Guardiolát választották, az új összetételű regionális kormányban helyet kapott a Vox két politikusa is (Vigario, 2023). A helyhatósági választásokon a Spanyol Néppárt számos korábban hagyományosan szocialista vezetésű városban (Palma de Mallorca, Sevilla, Valladolid és Valencia) győzött (Marisa, 2023). A Spanyol Néppárt összesen 7 millió szavazattal (31,5 százalék) a legnagyobb támogatottsággal rendelkező politikai erő lett az ibériai országban. A jobbközép-konzervatív Néppárt

sikeresen mozgósította a választóit, miközben a spanyol szocialistákban és a centrista Ciudadanosban kiábrándult szavazók jelentős része fordult a mérsékelt, Európa-párti jobbközép politikai erő irányába.

A regionális és helyhatósági választások másik nyertese, a radikális jobboldali és bevándorlásellenes Vox volt. Santiago Abascal pártja tizenhárom képviselői helyet szerzett a valenciai tartományi parlamentben, nyolcat a Baleári-szigeteken, kilencet Murciában és hetet Aragónia regionális törvényhozó testületében. A radikális jobboldali párt néhány kivételtől eltekintve szinte valamennyi autonóm közösség tartományi parlamentjében rendelkezik képviselői mandátummal. A Vox-ra összesen 1,6 millió spanyol választópolgár adta le a szavazatát, így a harmadik legnagyobb politikai erővé vált az ibériai országban. A Vox számos tartományban (Baleári-szigetek, Extremadura és a Valenciai Autonóm Közösség) a mérleg nyelve szerepét játszotta a kormányalakítási tárgyalások során. A Vox kiváló választási szereplését mutatja, hogy a párt 2019-hez képest megháromszorozta (530-ról 1687-re) tartományi képviselőinek számát (Vicente, 2023).

1. térkép. A 2023. május 28-i regionális és helyhatósági választások eredményei Spanyolországban

Forrás: *Resultados Elecciones Autonómicas 2023 (2023. május 28.). El Mundo.*

<https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-autonomicas/resultados/index.html>

A választások egyik nagy vesztese a kormányzó Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) volt, amely a szavazatok 28,1 százalékával az elmúlt két évtized egyik legrosszabb választási eredményét érte el. A kilenc autonóm közösség közül, melyet korábban regionális szinten a PSOE balközép erő a koalíciós partnereivel együtt irányított, összesen csak három tartományt tartott meg: Asztúriát, Kasztília La-Manchát és Navarrát. A szocialisták egy sor városban (Burgos, Granada, Huelva, Palma, Segovia, Sevilla és Valladolid) alulmaradtak a jobbközép Néppárttal szemben. 2019-es választásokkal összehasonlítva huszonnégy város közül tizenötben az ellenzéki Spanyol Néppárt jelöltjei győztek a Pedro Sánchez vezette párttal szemben (Piña, 2023). A spanyol szocialisták gyenge

választási szereplése szorosan összefüggött a politikai baloldal megosztottságával, a PSOE és az Unidas Podemos közötti konfliktussal, amely a szexuális cselekményekre vonatkozó Btk. módosítás kapcsán alakult ki a koalíciós partnerek között. Végül a párt pozíciójának meggyengülését eredményezte az EH-Bildu szeparatista baszk és a Katalónia önállóságáért küzdő elszakadáspárti Katalán Köztársasági Baloldal (ERC) irányába folytatott engedelmények politikája, amelytől a PSOE és az Unidas-Podemos kormánykoalíció stabilitása függött.

A választások másik nagy vesztese a centrista Ciudadanos (Cs) volt, amely közel 2400-al kevesebb önkormányzati képviselői helyet szerzett a 2019-es választásokkal összehasonlítva, amikor a párt 2700 településen rendelkezett önálló képviselettel. Míg a politikai erő 2019-ben közel 2 millió szavazatot kapott, addig 2023. május végén rendezett regionális és helyhatósági választásokon összesen 300 000 választópolgár biztosította támogatásáról. A Ciudadanos tizennégy és tizenkettő képviselői helyet veszített Aragóniában és a Valenciái Autonóm Közösségben, miközben a centrista politikai erő képviselet nélkül maradt mind a tizenkét autonóm közösség parlamentjében (Fresneda, 2023). A Cs összesen 380 önkormányzati képviselői helyet tudott szerezni tartományi és település szinten (Melgar, 2023).

A radikális Unidas Podemos valamennyi autonóm közösségben és önkormányzati képviselőtestületben lényegesen kevesebb képviselői helyhez jutott 2019-el összehasonlítva. A párt Navarra kivételével elvesztette korábbi kormányalakításban játszott kulcsszerepét Aragóniában, a Baleári-szigeteken és a Valenciái Autonóm Közösségben. Az Unidas Podemos képviselői emellett nem jutottak be a Madridi Autonóm Közösség, a Kanári-szigetek és Valencia törvényhozó testületeibe (Caballero, 2023).

Összességében véve elmondható, hogy a 2023. május 28-i regionális és helyhatósági választások a mérsékelt jobbközép Spanyol Néppárt (PP) és a radikális jobboldali Vox győzelmét eredményezték. A spanyol baloldal megosztottsága és sokszor ellentmondásos politikája azt eredményezte, hogy a 2019 és 2023 közötti időszakban kormányon lévő szocialisták és az Unidas Podemos támogatottsága számottevő mértékben csökkent. A spanyol pártszerkezet átrendeződését mutatja, hogy a korábbi centrista

Ciudadanos politikailag is meggyengült és elvesztette tartományi szinten való képviselői státuszát. A regionális választások egyszersmind merően új politikai helyzetet teremtettek az ibériai országban. Pedro Sánchez kormányfő pártja gyenge választási eredményeit értékelve, bejelentette, hogy 2023. július 23-án előrehozott országgyűlési választásokat tartanak Spanyolországban (Cué, 2023). A radikális baloldal, az Unidas Podemos jelentős mértékben meggyengült a regionális és a helyhatósági választásokon, ezért a Sumar (Egyesülés) nevű progresszív baloldali tömörüléssel kötött választási megállapodást.

Spanyolország és az Európai Unió Tanácsának soros elnöksége (2023. július 1. – 2023. december 31.)

2023. július 1-jétől december 31-ig Spanyolország vette át az Európai Unió Tanácsának soros elnöki feladatait. Pedro Sánchez kormányfő 2023. június közepén ismertette az ibériai ország főbb prioritásait, melyek négy fő területet érintettek:

1. Az Európai Unió újraparosítási folyamatának előmozdítását és nemzetközi gazdasági nyitottságának fokozását támogatják. Ennek során biztosítani kell geopolitikai, technológiai és környezetvédelmi téren Európa vezető szerepét annak érdekében, hogy a kontinens vonzó befektetési célpontja legyen a vállalatok számára. Szükséges továbbá az új munkahelyek teremtése mellett az innováció szerepének megerősítése, az intézményi stabilitás, a tiszta energiaforrások szélesebb körű használata, valamint az összekötő hálózati infrastruktúra és vállalati szintű ökoszisztéma kialakítása. Lényeges szempontot jelent az ipari és technológiai fejlődés előmozdítása érdekében az EU kereskedelmi kapcsolatrendszerének további diverzifikációja. A spanyol EU-elnökség ezért kiemelt figyelmet fordított az EU és Latin-Amerika közötti gazdasági, társadalmi és kulturális kapcsolatok további elmélyítésére. Ez utóbbi célok elérése érdekében 2023. július 17-én és 18-án EU és Latin-Amerika csúcsertekezletet tartottak, melynek során a résztvevő felek közös nyilatkozatot fogadtak el a multilaterális téren való együttműködés terén. Döntés született az európai integrációs szervezet és a szubkontinens országai között

korábban megkötött szabadkereskedelmi megállapodások továbbfejlesztéséről. A 27 uniós tagállam vezetője kooperációs megállapodást írt alá Argentínával, Chilével és Uruguayjal a megújuló energiaforrások terén való beruházások előmozdítása érdekében. Végül Global Gateway elnevezéssel beruházási programcsomagot fogadtak el, amelynek keretében 2027-ig 45 milliárd euró összeget kívánnak fordítani olyan kiemelt területek fejlesztésére, mint az energetika, közlekedés, infrastruktúra, oktatás és kutatás. Spanyolország közel 9,4 milliárd euró összeggel járul hozzá a latin-amerikai és a karibi országokban a közeljövőben megvalósuló beruházási programokhoz (III Cumbre UE-CELAC, 2023). Ugyancsak fontos szempontot jelent az Euromediterrán térség stabilitása és gazdasági fejlődésének előmozdítása mellett a Nyugat-Balkán országok integrációs törekvéseinek támogatása.

2. A spanyol EU-elnökség második prioritása a zöld gazdaságra történő átállás és a környezetvédelmi kihívásokhoz való alkalmazkodás elősegítése volt. Elsődleges célként fogalmazódott meg a klímaváltozás elleni határozott fellépés és a fosszilis energiaforrásoktól való függőség csökkentése. A zöld gazdaság kialakítása és a fosszilis energiaforrásoktól való függetlenedés 2030-ig mintegy 133 milliárd euró megtakarítást eredményezhet, javítva az energiaellátást és a vállalatok versenyképességét. Ennek eredményeként megközelítőleg 1 millió új munkahely jöhet létre Európában. Spanyolország kormánya támogatja az árampiac átfogó reformját, a megújuló energiaforrások végső energiafelhasználásban való további növelését és az energiahatékonyság növelését az EU által meghirdetett klímavédelmi csomag (Fit for 55) elképzeléseinek megfelelően (La Moncloa, Presidencia española del Consejo de la UE, 2023).
3. Az Európai Unió szociális pillérének megerősítése, a társadalmi igazságosság és a munkavállalók jogainak hangsúlyos védelme kiemelten fontos szerepet játszott a spanyol elnökség programjában. E célok elérése érdekében a spanyol vezetés kezdeményezte a nagyvállalatok által egységesen fizetendő minimumadó kidolgozását a tagállamokban. Ennek

középpontjában az adókikerülés megakadályozása áll, amely évente az EU bruttó hazai termékének 1,5 százalékát teszi ki. Spanyolország szorgalmazta a 2021 és 2027 közötti pénzügyi keretterv felülvizsgálatát, a költségvetésre vonatkozó pénzügyi szabályok reformjával együtt. Ezen kezdeményezés célja a közpénzügyek átláthatóságának garantálása mellett a fenntarthatóság, valamint a zöld és digitális gazdaság szempontrendszerének figyelembe vétele volt (La Moncloa, Presidencia española del Consejo de la UE, 2023).

4. Végül az utolsó terület az európai egység megerősítését szolgálta a növekvő piaci és geopolitikai feszültségek csökkentése érdekében. A spanyol elnökség támogatta a belső piac további elmélyítését, a bankunió gyakorlati megvalósításának befejezését, továbbá a pénz és tőkepiacok hatékonyabb integrációját. Spanyolország célja az Európai helyreállítási terv (Next Generation EU) által biztosított eszközök keretében a korábbi időszakhoz képest hatékonyabb és megfelelően koordinált bevándorlási és menekültpolitika kialakítása. Ennek részeként a spanyol kormány szorgalmazta a közös menekültügyi paktum mielőbbi elfogadását, amelynek a tagállamok közötti szolidaritás és felelősség elvére kell épülnie. Az ibériai ország vezetése elkötelezett a schengeni övezet biztonságának garantálása, továbbá az EU külső határainak hatékonyabb védelme mellett (UE23 Programa, Presidencia española del Consejo de la Unión Europea, 2023).

Külpolitikai téren a jelenlegi szocialista vezetés a többi uniós tagállammal együtt továbbra is anyagilag és katonai eszközök szállításával támogatja Ukrajna háborús erőfeszítéseit az agresszor Oroszországgal szemben. Pedro Sánchez spanyol kormányfő ezért 2023. július 1-jén Ukrajna fővárosába, Kijevbe utazott, ahol tárgyalásokat folytatott Volodomir Zelenszkij ukrán elnökkel és támogatásáról, valamint az uniós tagállamok szolidaritásáról biztosította a háború által sújtott ország legfőbb vezetőjét (Vega, 2023).

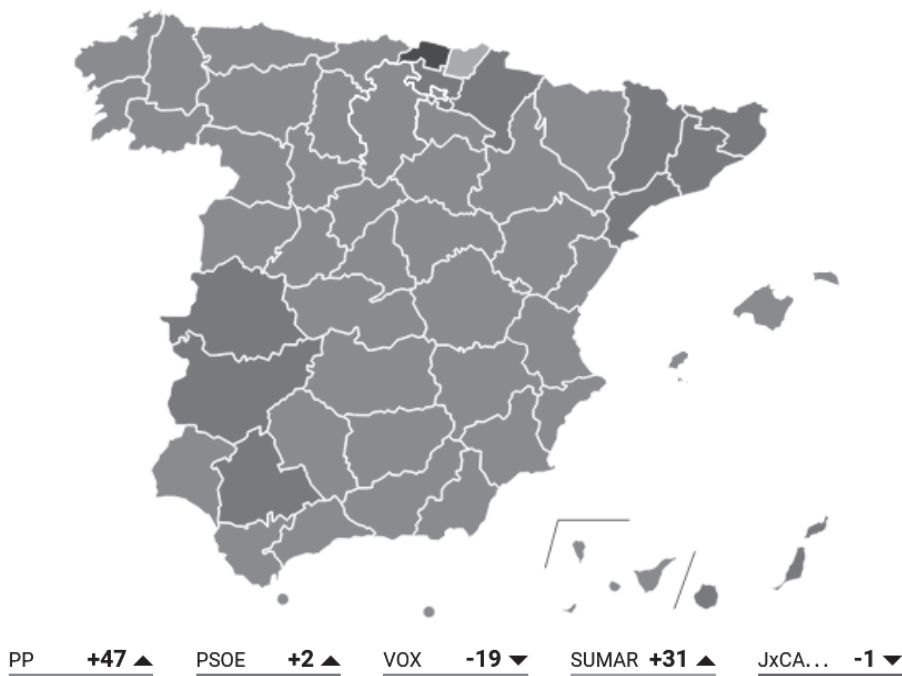
A spanyol EU-s elnökség prioritásai alapján megállapítható, hogy az ibériai ország az európai integráció további elmélyítésében érdekelt. Gazdasági téren támogatja a zöld gazdaságra való átállást, növelve az európai kontinens versenyképességét, csökkentve az energetikai téren való függőségét. Szorgalmazta a portugál elnökség ideje alatt megkezdett európai szociális pillér további megerősítését. Külpolitikai téren egységes bevándorlás- és menekültpolitika kialakítása mellett lényeges szempontot jelent Ukrajna további anyagi támogatásának biztosítása, valamint a geopolitikai kihívásokra adandó egységes európai stratégia kidolgozása. A spanyol elnökség egyértelmű sikereként könyvelhető el, hogy egy sor kérdésben (kötségvetési szabályok szigorúbb alkalmazása, az energetika területén az árampiac belső piaci reformja) a tagországok konszenzusra jutottak (Miguel et. al., 2024). Az európai integráció szempontjából kulcsfontosságú területet jelent az egyre jelentősebb méreteket öltő bevándorlás kérdésének átfogó szabályozása. A migráció területét érintő új jogszabály a tagállamok egyértelmű felelősségét hangsúlyozza a menedékkérelmek elbírálásakor, biztosítva a nemzetközi jogi értelemben vett védettséget, és a menekültek elosztása során a tagállamok közötti szolidaritás elvének érvényesítését (Consejo Europeo Consejo de la Unión Europea, 2023). További előrelépést jelentett az európai integráció jövőbeli fejlődése szempontjából a tagállamok állam és kormányfői által 2023. október 10-én elfogadott ún. Granadai nyilatkozat, amely előírja az Európai Unió újabb bővítéséhez szükséges intézményi reformokat, tagállami szinten a védelmi és katonai képességek megerősítését, a belső piac továbbfejlesztésével együtt a versenyképesség további javítását, valamint a multilaterális diplomácia szerepének megerősítését a nemzetközi politikában (Consejo Europeo Reunión informal de los jefes de Estado o de Gobierno, Granada, 6 octubre 2023). Ugyanakkor a tagállami érdekellentétek miatt az illegális bevándorlás kérdésében nem született külön megállapodás, ezért a stratégiai autonómia kiteljesítésére vonatkozó hossz távú prioritások felvázolása inkább egy deklaratív jellegű nyilatkozatnak, mintsem a tagállamok számára kötelezően követendő szabályok együttesének tekinthető (García, 2024).

Végül 2023 decemberében az EU-tagállamoknak sikerült kompromisszumos megállapodást kötniük Bulgária és Románia schengeni

övezetbe való csatlakozásának kérdésében. 2024. március 31-étől a két balkáni ország esetében megszűnt a belső határellenőrzés az áru- és a személyforgalomban a légi és a vízi közlekedés területén (Consejo de la Unión Europea, Comunicado de prensa, 2023).

Az országgyűlési választások és következményei

A 2023. július 23-i parlamenti választásokon a részvételi arány 70,4 százalék volt, amely 4,2 százalékponttal magasabb mint 2019 novemberében, amikor a választókorúak 66,2 százaléka járult az urnákhoz (García, 2023). A Belügyminisztérium adatai alapján Kantábriában, La Riojában, Kasztília La-Mancha és Kasztília és León autonóm közösségekben volt a legmagasabb a részvételi arány (74 százalék felett), miközben Ceuta és Melilla városokban lényegesen kevesebben mentek el szavazni (55,6 és 49,7 százalék), amelyben szerepet játszott az is, hogy a választások időpontja egybeesett a nyári szabadság kezdetével. Ez utóbbi tényező jelentős mértékben befolyásolta a szavazói hajlandóságot. A választásokon közel 2,5 millió választópolgár pedig levélben adta le szavazatát.

2. térkép. A 2023. július 23-i országgyűlési választások eredményei Spanyolországban

Forrás: *Resultados Elecciones Generales 2023 (2023. július 23.). El Mundo.* <https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-generales.html>

A 2. számú térkép alatti sor a képviselői helyek változását mutatja a 2019 novemberében tartott országgyűlési választásokhoz képest.

Az előrehozott parlamenti választásokat a mérsékelt jobbközép Spanyol Néppárt nyerte meg a szavazatok 33 százalékával. Az Alberto Núñez Feijóo-vezette párt több mint 8 millió szavazattal az elmúlt évtized egyik legjobb választási eredményét érte el. A Néppárt Katalónia és Navarra Autonóm Községek kivételével valamennyi tartományban győzött és sikeresen mozgósította a kormányváltás iránt elkötelezett, de bizonytalan szavazókat. Ugyanakkor a jobboldali pártnak nem sikerült megszereznie a 350 fős Képviselőházban a kormányzáshoz szükséges parlamenti mandátumok abszolút többségét (176 képviselői hely). A Néppárt viszont megőrizte kényelmes többségét a 208 fős Szenátusban is, ahol 120 szenátori helyet szerzett (Elecciones generales, 2023).

A spanyol szocialisták 2019 novemberéhez képest jobb eredményt értek el, és 7,6 millió szavazattal (31,7 százalék) a második helyen végeztek. A Spanyol Szocialista Munkáspárt a hagyományosan baloldali szavazóbázissal bíró tartományokban és településeken ért el kiugróan jó eredményt (Katalónia és Navarra mellett Extremadurában Cáceres és Badajoz városokban). Pedro Sánchez baloldali kormányfő nagyon jónak értékelte pártja választási eredményét és a baloldali progresszív erők győzelméről és összefogásáról beszélt a választások éjszakáján tartott beszédében (Cué, 2023).

A Vox 2019 novemberéhez képest lényegesen gyengébben szerepelt. Santiago Abascal pártja a korábbi 52 helyett mindössze 33 képviselői helyhez jutott a 350 fős Cortezben. Bár a radikális jobboldali erő 3 millió szavazattal a harmadik legerősebb pártként került be az új összetételű Képviselőházba, Abascal a Vox gyenge szerepléséért főleg a közvélemény-kutatások felméréseit tette felelőssé, melyek rendre meggyőző jobboldali többséget jósoltak (Ramos, 2023).

Egészében véve elmondható, hogy a Pedro Sánchez baloldali kormányfő választási kampánya, amely a Vox hatalomra kerülésének veszélyével riogatta a spanyol választópolgárokat, hatásosnak bizonyult és szerepet játszott abban, hogy a radikális jobboldali párt – a korábbi várakozásokkal szemben – lényegesen gyengébb eredményt ért el. A Vox helyzetét érdemben gyengítő tényező volt, hogy közel félmillió, korábban a politikai

erőt támogató választópolgár inkább a mérsékelt jobbközép Spanyol Néppártra adta le szavazatát.

A választások egyik legnagyobb meglepetése, a baloldali és progresszív politikai erőket tömörítő, Sumar (Egyesülés) jó választási szereplése. A korábbi miniszterelnök-helyettes asszony, Yolanda Díaz által 2022 tavaszán alapított politikai tömörülés sikeresen mozgósította az Unidas Podemos mellett a Más País és a Compromís politikai formációk szavazóit, és 3 millió szavazattal 31 képviselői mandátumot szerzett a Képviselőházban (Elecciones generales, 2023).

A kisebb regionális és nacionalista pártok a radikális függetlenségpárti, Katalán Köztársasági Baloldal (ERC) kizárólag Barcelona és Girona tartományokban ért el jó eredményt (négy és két mandátum), csakúgy, mint JxCat-Junts (Együtt Katalóniáért) pártszövetség, amely összesen hét képviselői helyhez jutott. Baszkföldön a mérsékelt nacionalista Baszk Nacionalista Párt (PNV) megőrizte befolyását Bizkaia és Gipuzkoa provinciákban. Ez utóbbi politikai erő öt képviselői helyet szerzett a Képviselőházban, ugyanakkor a radikális és szeparatista EH-Bildu tovább erősödött (23J Elecciones generales, 2023).

Az országgyűlési választások eredményei alapján megállapítható, hogy egyetlen politikai erő sem szerezte meg a kormányalakításhoz szükséges parlamenti mandátumok abszolút többségét (176 képviselői hely) a 350 fős Képviselőházban. Míg a Spanyol Néppárt és a Vox együttesen 170 mandátummal, addig a Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) és a Sumar összesen 152 képviselői hellyel rendelkezik az új összetételű törvényhozó testületben.

Az alkotmányos szabályozás alapján VI. Fülöp a választásokon győztes, Alberto Núñez Feijóo néppárti miniszterelnök-jelöltet kérte fel kormányalakításra (Carvajal, 2023). 2023. szeptember 27-én a néppárti kormányfő-jelöltnek a beiktatási szavazás második fordulójában sem sikerült megszereznie a kormányalakításhoz szükséges parlamenti mandátumok abszolút többségét. Feijóo összesen 172 igen szavazatot kapott 177 ellenében. Miniszterelnöki megválasztását a Spanyol Néppárt és a radikális jobboldali Vox mellett csak a Coalición Canaria politikai tömörülés támogatta, miközben a legnagyobb ellenzéki párt, a Spanyol

Szocialista Munkáspárt (PSOE) és a katalán, valamint a baszk nacionalista erők nemmel voksoltak (Marisa, 2023).

Az Alkotmány előírásainak megfelelően az uralkodó második körben, Pedro Sánchezt bízta meg azzal a feladattal, hogy stabil kormányt alakítson. Az ügyvezető szocialista miniszterelnök-jelölt először a radikális baloldali Sumar tömörülés vezetőjével, Yolanda Díazsal kötött koalíciós megállapodást. A kompromisszumos egyezség tartalmazza a baloldali szövetség által szorgalmazott legfőbb követeléseket, így többek között a heti munkaidő jelenlegi 40 órától 37,5 órára történő csökkentését 2025-ig, a munka törvénykönyvének átfogó reformját a szociális partnerek bevonásával. A két párt vezetője megállapodott a bankszektor és az energetikai ágazatot terhelő különadó 2024 végéig való fenntartásában, valamint a zöld és digitális gazdaság átállásához szükséges feltételek megteremtésében. Ennek során felülvizsgálják az elkövetkező törvényhozási időszakban a klímavédelmi törvény célkitűzéseit annak érdekében, hogy Spanyolország 2030-ig 55 százalékkal csökkentse az üvegházhatású gázok kibocsátását az 1990-ben mért adatokhoz képest (Fit for 55 Policy Package). Egészében véve elmondható, hogy a közel 48 oldalas dokumentum egy sor jóléti és szociális intézkedést tartalmaz, miközben egyszer sem történt konkrét utalás a szövegben a katalán függetlenségi pártok által szorgalmazott politikai amnesztia megadására (Chouza et. al., 2023).

A kormányalakítás érdekében a szocialista vezetés a radikális elszakadáspárti Katalán Köztársasági Baloldallal (Esquerra Republicana de Catalunya) is előzetes megállapodást kötött, amely tartalmazza a központi kormány részéről Katalónia adósságállománya egy részének (összesen 15 milliárd euró) elengedését, a vasúti infrastruktúrát érintő fejlesztését. A felek kölcsönösen megegyeztek abban, hogy tovább folytatják a madridi kormány és a Generalitat között megkezdett párbeszédet Katalónia helyzetének átfogó rendezése érdekében (Mondelo, 2023). Pedro Sánchez beiktatásához azonban szükség volt a katalán függetlenségpárti, Együtt Katalóniáért (Junts per Catalunya) tartózkodására, amely a spanyol szocialistákkal való tárgyalások megkezdésének két feltételt szabott: a korábban bebörtönzött politikai vezetők általános amnesztiát kapjanak és Katalóniában újabb önrendelkezési népszavazást rendezzenek a

közeljövőben. Mindkét kérdés élesen megosztja nemcsak a spanyol társadalmat, hanem a balközép szocialisták területi vezetőit és párttagjait is. A legfőbb kritika az ügyvezető szocialista miniszterelnökkel szemben a jobboldali Spanyol Néppárt és a radikális Vox részéről fogalmazódott meg: mindkét politikai erő a spanyol alkotmányos rendszer aláásásával vádolta meg Pedro Sánchezt, aki a szeparatista pártok támogatásával alakított kormányt (Belver, 2023).

Hosszas viták után 2023. november 9-én megszületett a megállapodás a Spanyol Szocialista Munkáspárt (PSOE) és a Junts per Catalunya függetlenségpárti politikai tömörülés között. A spanyol balközép erő beleegyezett abba, hogy a szocialista vezetésű koalíciós kabinet megalakulását követően a parlament alsóháza elé terjeszti az általános amnesztiáról szóló törvényt, amely az intézményes párbeszéd egyik előfeltétele a katalán Generalitat és a jövőbeni spanyol központi kormány között. A jogszabályt hosszas viták után, 2024. május 30-án fogadta el a Képviselőház 178 igen szavazattal és 172 ellenében (Mas, 2024). A rendelkezés általános közkegyelmet biztosít minden korábbi katalán vezetőnek, akik a 2017 október 1-jei népszavazás megszervezésében aktívan közreműködtek. Miközben a baloldali politikai pártok (PSOE és Sumar) és a katalán függetlenségi erők támogatták a törvény elfogadását, addig a jobboldali ellenzék (Spanyol Néppárt és a Vox) határozottan elutasította és a spanyol alkotmányos berendezkedés elleni támadásnak értékelte a 2024. június 11-én hatályba lépett jogszabályt. A fennálló belpolitikai helyzetet tovább bonyolítja, hogy a Legfelsőbb Bíróság bírójá, Pablo Llarena továbbra is fenntartja Carles Puigdemont-tal szemben 2017 végén kiadott elfogatóparancsot, így a törvény végleges tisztázásig a Generalitat korábbi vezetője és társai elleni letartóztatási parancs változatlan formában érvényben marad (RTVE.es, 2024).

Ugyancsak lényeges volt a kormányzati stabilitás szempontjából a Baszk Nacionalista Párttal (PNV) kötött megállapodás is, amely tisztázza a gazdasági és társadalombiztosítási területeken még fennálló hatáskör-átruházási kérdéseket Baszkföld és a spanyol állam között, valamint biztosítja a baszk nyelv használatát a Képviselőházban (Hermida & Casquero, 2023).

Pedro Sánchez végül a radikális baloldali pártokat tömörítő Sumarral, valamint a katalán függetlenségpárti (Katalán Köztársasági Baloldal mellett a JxCat-Junts) és a baszk politikai erők (Baszk Nacionalista Párt és EH-Bildu) támogatásával alakított kormányt. 2023. november 16-án a szocialista kormányfő-jelölt a beiktatási szavazás első fordulójában 179 igen szavazatot szerzett 171 ellenében, amely gyenge többséget biztosít számára az elkövetkező négy évben (Marisa, 2023). Hangsúlyozni kell azonban, hogy a hatpárti koalíció egyben tartása – az eltérő érdekek és ideológiai különbségek miatt – nehéz feladat lesz a szocialista miniszterelnök számára.

Az Európai Bizottság Spanyolországra vonatkozó gazdasági előrejelzése alapján megállapítható, hogy az ibériai ország gazdasága 2023-ban 2,5 százalékkal növekedett, 2024-ben pedig a növekedés mértéke 2,1 százalék körül alakul majd. A gazdasági növekedésben szerepet játszik az EU Helyreállítási terve által folyósított pénzügyi támogatás (European Commission, 2024). A források közel 40 százaléka klímavédelmi célokat, 26 százaléka pedig digitális átállást szolgálja, a vissza nem térítendő támogatások mértéke pedig eléri a 80 milliárd eurót. A Bizottság számításai szerint a Next Generation Helyreállítási terv a spanyol bruttó hazai termék növekedéséhez 1,8-2,5 százalékkal járulhat hozzá 2024-ig és megközelítőleg 250 ezer új munkahelyet teremt 2026 végéig az ibériai ország gazdaságában (European Commission, 2023). A háztartások vásárlóerejének érdemi bővülése és pénzügyi helyzetének javulása az elmúlt években felhalmozott likviditási forrásoknak köszönhetően pozitív hatást gyakorol majd mind a beruházásokra mind a fogyasztásra.

1. táblázat. Spanyolország makrogazdasági mutatói (százalékban kifejezve)

Makrogazdasági mutató	2023	2024	2025
GDP növekedés	2,5	2,1	1,9
Infláció	3,4	3,1	2,3
Munkanélküliség	12,2	11,6	11,1
Államháztartási hiány (GDP százalékában kifejezve)	-3,6	-3,0	-2,8
Bruttó államadósság	107,7	105,5	104,8
Fizetési mérleghiány (GDP százalékában kifejezve)	2,5	2,8	2,8

Forrás: *European Commission, 2024.*

2023-ban a munkaerőpiaci helyzet is kedvezően alakult, mivel a magánszektorban határozott idejű szerződéssel foglalkoztatottak száma csökkent. A 12,1 százalékos munkanélküliségi ráta azonban euróövezeti szinten még mindig igen magas, amely idén várhatóan 11,6 százalék körül alakul. A fogyasztói árszínvonal tavaly 3,4 százalékkal nőtt, idén várhatóan 3,1 százalékra mérséklődik. Az infláció kedvező alakulásában szerepet játszott az energiahordozók világpiaci árcsökkenése.

Az államháztartási hiány 2023-ban a bruttó hazai termék 4,7 százalékáról 3,6 százalékra csökkent. A költségvetési deficit idén várhatóan 3 százalék körül alakul. A háztartások rezsiszámlájának kifizetésére nyújtott támogatásokat és áfakedvezményt 2023. december 31-ig meghosszabbították, majd ezt követően teljesen kivezették, melynek köszönhetően 2024-ben az államháztartási deficit tovább mérséklődik. A pénzügyi szektort terhelő különadó és a szolidaritási adó 2024. végéig érvényben marad az ibériai országban. A bruttó államadósság 2023-ban a bruttó hazai termék 107,5 százalékáról – a nominális GDP növekedés eredményeként – idén és jövőre várhatóan 105,5 százalékra, jövőre pedig 104,8 százalékra mérséklődik (European Commission, 2024).

A fenntartható gazdasági növekedés egyik előfeltétele a korábban, elsősorban a Mariano Rajoy-vezette néppárti kormány idején (2011–2015) megkezdett szerkezeti reformok (munkaerőpiac, közigazgatás, kkv-szektor versenyképességének és nemzetközi szerepvállalásának növelése) további folytatása.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az ibériai országban 2023. május 28-án regionális és helyhatósági választásokra került sor, melyet a jobbközép Spanyol Néppárt (PP) elsőprő többséggel nyert meg. A spanyol szocialisták (PSOE) az elmúlt két évtized egyik legrosszabb választási eredményét érték el: számos autonóm közösségben és városban alulmaradtak a PP önkormányzati és képviselőjelöltjeivel szemben. A radikális jobboldali, Vox megháromszorozta tartományi képviselőinek számát; a Spanyol Néppárt a Baleári-szigeteken, Extremadurában és a Valenciái Autonóm Közösségben csak a Vox-szal alakíthatott stabil többségű kormányt. Spanyolországban Pedro Sánchez miniszterelnök pártjának rossz választási szereplése és

koalíciós partnere, az Unidas Podemos meggyengülése miatt július 23-án előrehozott parlamenti választást tartottak, melyen a jobboldali konzervatív Spanyol Néppárt győzött. Jóllehet az Alberto Núñez Feijóo vezette politikai erő a szavazatok 33 százalékával 137 mandátumot szerzett az új összetételű Képviselőházban, ugyanakkor a Vox-szal és a Coalición Canaria politikai erővel nem tudott stabil kormánytöbbséget alakítani. Az országgyűlési választások nagy vesztese a radikális jobboldali Vox, amely 2019-hez képest lényegesen gyengébb eredményt ért el: Santiago Abascal pártja összesen 33 képviselői helyhez jutott a spanyol Cortezben. Véleményem szerint a jobbközép PP-nek nagyobb fokú rugalmasságot kellett volna tanúsítania a Vox irányába, és nem minden áron szorgalmazni az egyedüli kormányalakítás lehetőségét. Ez utóbbi szerepet játszott abban, hogy Feijóo végül nem szerezte meg a stabil kormányzáshoz szükséges parlamenti többséget.

Alberto Núñez Feijóo sikertelen kormányalakítási kísérlete után a szocialista Pedro Sánchez a baszk és a katalán nacionalista pártok bevonásával alakíthatott hatpárti kabinetet. Figyelembe véve az egyes politikai erők között fennálló érdekkülönbségeket és az eltérő álláspontokat, az egyik legfontosabb feladat az ibériai ország kormányozhatóságának biztosítása. Mindez megköveteli valamennyi spanyol és regionális politikai párt részéről a konstruktív magatartást és elkötelezettséget a törvényhozás folyamatos működésének garantálása érdekében.

Spanyolország ötödik alkalommal töltötte be az Európai Unió Tanácsának soros elnöki tisztségét. Az integrációs szervezetnek az orosz-ukrán háború által teremtett új helyzetre és a geopolitikai kihívásokra (illegális bevándorlás kérdése, a globális világjárványt követő gazdasági talpra állás, továbbá az Európai Unió versenyképességének megerősítését szolgáló intézkedések elfogadása) is megfelelő választ kellett adnia. Az ibériai ország határozott integrációpárti politikát folytat, támogatva az Európai Unió későbbi bővítéséhez szükséges intézményi reformokat. Szakpolitikai kérdésekben (belső piac további fejlesztése és egységes migrációs politika kialakítása a tagállamok közötti szolidaritás elve alapján) szorgalmazza az uniós tagországok erőteljesebb együttműködését és külpolitikai téren az Unió egységes fellépését. A spanyol elnökség szerint csak egy hatékonyan

működő, megfelelő védelmi képességekkel rendelkező integrációs szervezet képes megfelelni a globális világpolitika és gazdaság jövőbeli kihívásainak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Así queda la ley del 'sí es sí' tras la reforma: un nuevo subtipo de agresión con penas más altas si hay violencia (2023, April 20). *RTVE.es*.
2. <https://www.rtve.es/noticias/20230420/reforma-del-si-si-eleva-hasta-dos-anos-pena-delitos-sexuales-cuando-hay-violencia-intimidacion/2440012.shtml>
3. Belver, M. (2023, November 3). Feijóo prepara una respuesta institucional y política a las "vergonzantes" cesiones del PSOE a los partidos independentistas. *El Mundo*.
4. <https://www.elmundo.es/espana/2023/11/03/6544aae5fc6c83c3458b4570.html>
5. Caballero, Á. (2023, May 29). Podemos se desploma en todas las comunidades y desaparece en Madrid y la Comunidad Valenciana. *RTVE.es*.
6. <https://www.rtve.es/noticias/20230529/podemos-resultado-elecciones-municipales-autonomicas-2023/2447775.shtml>
7. Carvajal, Á. (2023, August 2). Armengol da a Feijóo el tiempo que pedía y fija la investidura para el 26 y 27 de septiembre. *El Mundo*.
8. <https://www.elmundo.es/espana/2023/08/23/64e5ca44e4d4d8cf498b45b7.html>
9. Chouza, P., Cué, C. E., Marcos, J. (2023, October 24). El PSOE y Sumar alcanzan un acuerdo de Gobierno que incluye la semana laboral de 37,5 horas. *El País*. <https://elpais.com/espana/2023-10-24/psoe-y-sumar-alcanzan-un-acuerdo-de-gobierno-que-incluye-la-semana-laboral-de-375-horas.html>
10. Coll, V. (2023, June 23). El PP cede la presidencia de la Mesa en Aragón a Vox y lo justifica en "la tradición parlamentaria". *El Mundo*.
11. <https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-generales/2023/06/23/649556c0fc6c8323468b4570.html>

12. Coll, V. (2023, May 29). Vox triplica sus concejales y se consagra como ineludible en todas las regiones. *El Mundo*.
13. <https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-autonomicas/2023/05/29/6473d7aee4d4d8c64d8b458b.html>
14. Consejo de la Unión Europea Comunicado de prensa (30 diciembre 2023). *Espacio Schengen: el Consejo acuerda suprimir los controles en las fronteras interiores aéreas y marítimas con Bulgaria y Rumanía*. <https://www.consilium.europa.eu/es/press/press-releases/2023/12/30/schengen-area-council-takes-move-towards-lifting-border-controls-with-bulgaria-and-romania/>
15. Cruz, M. (2023, September 29). El Congreso rechaza a Feijóo y abre la vía al intento de Sánchez con el independentismo, que exige referéndum y amnistía. *El Mundo*.
16. <https://www.elmundo.es/espana/2023/09/29/6516a42de85ecef8168b45d1.html>
17. Cruz, M. (2023, May 29). El PP arrolla y el castigo a Sánchez borra al PSOE del mapa.
18. *El Mundo*. <https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-autonomicas/2023/05/29/6473d9f7fc6c83fe108b4585.html>
19. Cruz, M. (2023, November 16). Pedro Sánchez, investido presidente con la amenaza "diaria" de Puigdemont y con la calle en contra de la amnistía. *El Mundo*.
20. <https://www.elmundo.es/espana/2023/11/16/6555e2bfe9cf4a4c0a8b4572.html>
21. Cruz, M. (2023, May 16). Sánchez no descarta pactar con Bildu tras el 28-M y recupera el fantasma del 11-M contra Feijóo 20 años después. *El Mundo*.
22. <https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-autonomicas/2023/05/16/64638ccbf6c83f3018b4590.html>
23. Cué, C. E. (2023, July 24). La resistencia del PSOE y Sumar frustra la mayoría del PP y Vox y deja abiertas todas las posibilidades. *El País*. <https://elpais.com/espana/elecciones-generales/2023-07-23/la-resistencia-del-psoe-y-sumar-frustra-la-mayoria-del-pp-y-vox-y-deja-abiertas-todas-las-posibilidades.html>

24. Cué, C. E. (2023, May 29). Pedro Sánchez adelanta las elecciones generales al 23 de julio ante el fiasco de las autonómicas. *El País*. <https://elpais.com/espana/2023-05-29/sanchez-adelanta-las-elecciones-al-23-de-julio-ante-el-fiasco-de-las-autonomicas.html>
25. Detenidos dos candidatos del PSOE y otras 11 personas por la presunta compra de votos en Albudeite, Murcia (2023, May 25). *RTVE.es*. <https://www.rtve.es/noticias/20230525/detenida-candidata-psoe-albudeite-murcia-compra-votos/2447510.shtml>
26. Elecciones Generales 2023. Resultados PP Elecciones Generales 2023: ¿Cuántos votos y escaños al Congreso y Senado ha sacado? (2023, July 23). *El Mundo*.
27. In. <https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-generales/2023/07/23/64bd6848e9cf4ad61f8b4592.html>
28. El juez Llarena mantiene la orden nacional de detención contra Puigdemont tras la publicación de la ley de amnistía (2024, June 11). *RTVE.es* <https://www.rtve.es/noticias/20240611/juez-llarena-mantiene-orden-arresto-puigdemont-ley-amnistia/16142534.shtml>
29. European Commission (2024, May 15). *Economic forecast for Spain. The latest macroeconomic forecast for Spain*.
30. https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/spain/economic-forecast-spain_en
31. European Commission (2023, October 17). *Recovery and Resilience Facility. Spain's recovery and resilience plan*.
32. https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility/spains-recovery-and-resilience-plan_en
33. Fresneda, D. (2023, May 29). Ciudadanos firma su 'muerte política' este 28M y queda fuera de todas las comunidades autónomas. *RTVE.es*.
34. <https://www.rtve.es/noticias/20230529/resultados-ciudadanos-elecciones-28m/2447773.shtml>
35. García, R. (2024, January 10). *Balance de la quinta Presidencia española del Consejo de la Unión Europea. Desafíos para una estrategia de país más allá del semestre español*. Real Instituto

<https://www.realinstitutoelcano.org/analisis/balance-de-la-quinta-presidencia-espanola-del-consejo-de-la-union-europea/>

36. García, P., C. (2023, May 29). Participación en las elecciones del 28M: baja un punto hasta el 63,91%, la tercera más baja de la historia. *RTVE.es*.
<https://www.rtve.es/noticias/20230529/participacion-elecciones-municipales-autonomicas-2023-28m/2447408.shtml>
37. García, P. C. (2023, July 24). Participación en las Elecciones Generales 2023: supera el 70%, casi cuatro puntos más que en 2019. *RTVE.es*.
<https://www.rtve.es/noticias/20230724/participacion-elecciones-generales-2023-23j/2452191.shtml>
38. Hermida, X., Casquero, J. (2023, November 11). Sánchez forja una amplia mayoría para la legislatura más compleja. *El País*.
<https://elpais.com/espana/2023-11-11/sanchez-forja-una-amplia-mayoria-para-la-legislatura-mas-compleja.html>
39. Junquera, N., González, M. (2023, January 21). Decenas de miles de personas se concentran en Madrid contra el Gobierno de Sánchez. *El País*. <https://elpais.com/espana/2023-01-21/decenas-de-miles-de-personas-se-manifiestan-en-madrid-contra-el-gobierno-de-sanchez.html>
40. La Moncloa Presidencia española del Consejo de la UE (2023, June 15). Pedro Sánchez presenta las prioridades de la Presidencia española del Consejo de la Unión Europea.
<https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/actividades/Paginas/2023/150623-prioridades-presidencia-ue.aspx>
41. Mas, A. (2024, June 11). Qué es la Ley de Amnistía que se publica hoy en el BOE y cuántas ha habido en España. *El Mundo*.
<https://www.elmundo.es/como/2024/06/11/666804d5fdddffeb348b458d.html>
42. Melgar, G. (2023, May 29). El 28-M da la estocada a Ciudadanos, engullido definitivamente por el PP y Vox. *El Mundo*.
43. <https://www.elmundo.es/elecciones/2023/05/29/6473bfa0e4d4d8817e8b4589.html>

44. Miguel, O. S., Arnal, J., García, R. (2024, January 12). *Los resultados de la Presidencia española del Consejo de la UE – 4X04*. Real Instituto Elcano Royal Institute. <https://www.realinstitutoelcano.org/podcasts/conversaciones-elcano-los-resultados-de-la-presidencia-espanola-del-consejo-de-la-ue-4x04/>
45. Mondelo, V. (2023, November 2). ERC arrastra a Sánchez a "abordar" el referéndum de autodeterminación. *El Mundo*.
46. <https://www.elmundo.es/cataluna/2023/11/02/6543e302fc6c833e418b45d4.html>
47. Peñalosa, G., González, G. (2023, May 23). La Policía detiene al 'número 3' de Coalición por Melilla y al yerno del líder del partido por el voto por correo. *El Mundo*. <https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-autonomicas/2023/05/23/646c65fefdddff3fa18b45a5.html>
48. Piña, R. (2023, May 29). España censura a Pedro Sánchez y hunde al PSOE. *El Mundo*.
49. <https://www.elmundo.es/espana/2023/05/28/6473cc04fdddffb838b4579.html>
50. Ramos, D. (2023, July 24). PP y Vox quedan lejos de la mayoría absoluta y abren la puerta a un gobierno de izquierdas. *Cadena SER*. <https://cadenaser.com/nacional/2023/07/23/pedro-sanchez-resiste-a-la-victoria-de-feijoo-cadena-ser/>
51. RESULTADOS ELECCIONES AUTONÓMICAS 2023 (2023, May 28). *El Mundo*.
52. <https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-autonomicas/resultados/index.html>
53. RESULTADOS ELECCIONES GENERALES 2023 (2023, July 23). *El Mundo*. <https://www.elmundo.es/elecciones/elecciones-generales/resultados/index.html>
54. Sanmartín, O. R. (2022, December 17). Vocales del CGPJ condenan las "irresponsables" críticas de Sánchez y le recuerdan la obligación de "respetar el Estado de derecho". *El Mundo*. <https://www.elmundo.es/espana/2022/12/17/639d850ffc6c8374158b45e9.html>

55. Szilvay, G. (2023. július 20). Spanyolhon: jobboldali fordulat kűszűbén? *Mandiner* 5(29), 34–37.
56. UE23. Programa Presidencia española del Consejo de la Unión Europea. Segundo semestre de 2023. Europa, más cerca.
57. https://spanish-presidency.consilium.europa.eu/media/5b3pyhyz/programa-de-la-presidencia-espa%C3%B1ola-del-consejo-de-la-ue-2023_es.pdf
58. Vega, L., D (2023, July 1). Sánchez defiende en Kiev que “solo Ucrania puede establecer los términos y plazos para las negociaciones de paz”. *El País*. <https://elpais.com/espana/2023-07-01/sanchez-defiende-en-kiev-que-solo-ucrania-puede-establecer-los-terminos-y-plazos-para-las-negociaciones-de-paz.html>
59. Vigario, D. (2023, June 30). PP y Vox pactan gobernar Extremadura: los de Abascal tendrán una Consejería y Guardiola dice que su palabra "no es tan importante como el futuro de los extremeños". *El Mundo*.
60. <https://www.elmundo.es/elecciones/2023/06/30/649e788cfdddff01528b45c7.html>
61. 23J ELECCIONES GENERALES (2023, July 24). *El País*.
62. <https://elpais.com/espana/elecciones-generales/>
63. III Cumbre UE-CELAC 2023. <https://eulacfoundation.org/es/iii-cumbre-ue-celac-2023>